

# Фінансова політика

<https://doi.org/10.36818/1562-0905-2022-1-5>

УДК 332.146.2:338.124.4:336:330.16

JEL E11, E27, G18, H73, R11

*І. З. Сторонянська, Л. Я. Беновська*

## **Бюджетні чинники економічного зростання регіонів в умовах поширення пандемії COVID-19**

*Проведено аналіз фінансової стійкості місцевих бюджетів і виявлено її залежність від фінансово-економічного потенціалу регіонів. З'ясовано, що, попри негативний вплив поширення пандемії COVID-19 на економіку регіонів, спостерігалась позитивна динаміка основних індикаторів фінансової стійкості місцевих бюджетів: зниження трансфертної залежності та покриття видатків загального фонду власними доходами місцевих бюджетів у всіх регіонах. Оцінено кореляційну залежність між валовим регіональним продуктом (середньорічними темпами його зростання) та основними показниками місцевих бюджетів. Досліджено еластичність основних податків місцевих доходів (ПДФО, єдиного податку та ін.) до ВРП. Досліджено вплив бюджетних чинників на економічне зростання регіонів і міжрегіональні диспропорції в умовах нестабільності та проведено систематизацію тенденцій впливу бюджетних чинників на регіональний розвиток.*

*Ключові слова:* регіон, економічне зростання, місцеві бюджети, фінансова стійкість бюджету, нестабільність.

**Постановка проблеми.** Новим викликом для розвитку вітчизняної економіки та її регіонів стало поширення пандемії COVID-19 і введення карантинних обмежень, що актуалізувало питання фінансової стійкості місцевих бюджетів і здатності протистояти негативним впливам. Однак вітчизняні регіони, маючи різний фінансово-економічний потенціал розвитку, по-різному протидіють цьому та демонструють різні можливості економічного зростання.

**Аналіз останніх досліджень.** Важливим чинником економічного зростання регіонів є достатній бюджетний потенціал. Більшість дослідників, говорячи про фінансову стійкість бюджету, акцентують увагу на кількох аспектах. По-перше, розглядають її як здатність протистояти внутрішнім і зовнішнім негативним впливам на соціально-економічний розвиток шляхом дотримання такої структури джерел фінансування, яка забезпечуватиме стабільність розвитку в коротко – та довгостроковій перспективі (Г. Михайлів [1], І. Камінська [2], М. Козоріз [3]). По-друге, акцентують увагу на забезпеченні розвитку завдяки внутрішнім ресурсам і визначають фінансову стійкість регіону «як його здатність стабільно за рахунок внутрішніх фінансових ресурсів забезпечувати розвиток у довгостроковій перспективі, тобто бути платоспроможним за умови дотримання такого співвідношення між власними та позиковими фінансовими ресурсами, при якому за рахунок власних засобів вирішуються давні та нові проблеми в забезпеченні розвитку» (І. Микитюк [4], М. Адаменко, К. Василькова, А. Янцевич [5]).

Вплив бюджетних чинників на економічний розвиток регіонів в умовах реформи децентралізації досліджено у працях Г. Возняк [6], В. Кравціва [7] та інших. Зокрема, акцентовано увагу на тому, що бюджетна політика супроводжувалася надмірним регулюванням, а отже, концентрацією фінансових ресурсів у «центрі» з поступовим скороченням їх на регіональному рівні та зростанням ролі міжбюджетних трансфертів вирівнювання.

Нові реалії неоднозначно впливають на економічний розвиток регіонів і фінансову стійкість місцевих бюджетів, тому важливо з'ясувати, як змінились

© І. З. Сторонянська, Л. Я. Беновська, 2022.

основні індикатори місцевих бюджетів під впливом пандемії; як це корелювало з економічним зростанням регіонів і вирішенням основної проблеми регіонального розвитку – високої міжрегіональної диференціації.

**Метою статті** є дослідження впливу бюджетних чинників на економічне зростання регіонів в умовах поширення пандемії COVID-19.

**Основні результати дослідження.** Фінансова стійкість місцевих бюджетів регіонів пов'язана насамперед зі структурою джерел фінансування та рівнем залежності від зовнішніх джерел. Позитивною тенденцією останніх років є зниження частки трансфертів місцевих бюджетів з державного бюджету – з 51,5% у 2016 р. до 31,4% у 2020 р., що певною мірою зумовлено проведенням реформи децентралізації та зміцненням фінансового ресурсу та додаткових повноважень на місцевий рівень. За останні два роки відбулось різке зниження трансфертів місцевих бюджетів, основними причинами якого є зменшення повноважень місцевих бюджетів у фінансуванні видатків охорони здоров'я та соціального захисту.

У регіональному розрізі за рівнем трансфертної залежності місцевих бюджетів прослідковується чітке позиціонування між економічно сильнішими та економічно слабшими регіонами, проте спостерігається позитивна тенденція до збільшення середньорічних темпів зростання власних доходів місцевих бюджетів низки слабших регіонів – Закарпатська (125,2%), Житомирська (124,8%), Чернігівська (124,7%) області (рис. 1). По-різному відбувалось зростання власних доходів і у

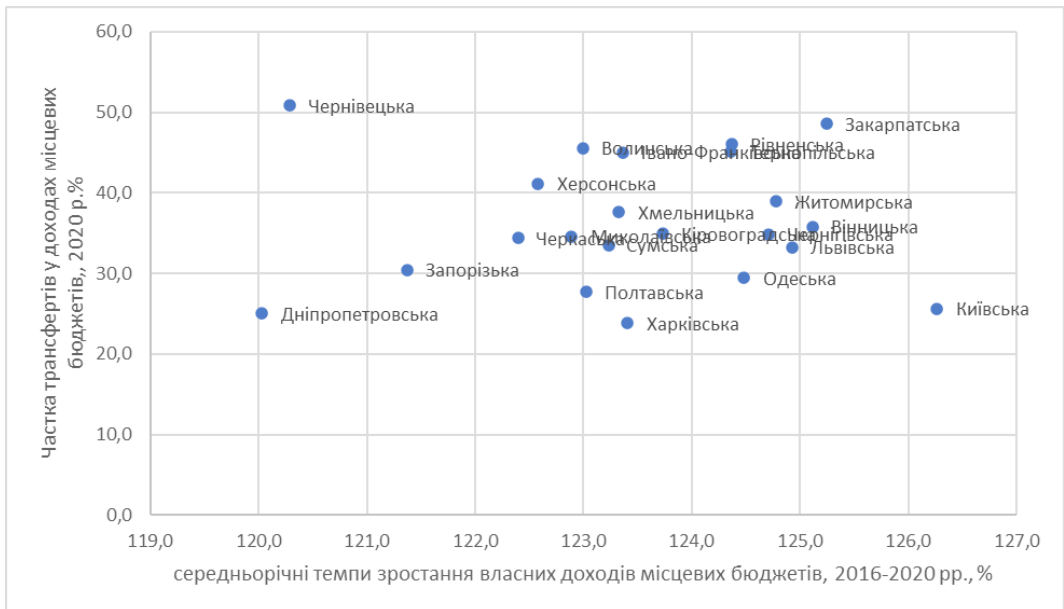


Рис. 1. Розсіювання значень середньорічних темпів зростання власних доходів місцевих бюджетів залежно від частки трансфертів місцевих бюджетів з державного бюджету (2016-2020 рр.)

*Джерело: за даними [8].*

сильніших регіонів (зокрема, Дніпропетровська область демонструвала найгірші значення).

На нашу думку, досліджуючи фінансову стійкість місцевих бюджетів регіонів, слід акцентувати на тому, що існує об'єктивна реальність – як би оптимально не були розподілені доходи між рівнями бюджетів, сформувати рівноцінну та достатню базу наповнення усіх бюджетів неможливо через суттєву міжрегіональну диференціацію фінансово-економічних потенціалів регіонів, яка залежить від

наявності та якості виробничого потенціалу, природних і земельних ресурсів, кліматичних умов, географічного розташування, специфіки історичного розвитку тощо.

Регіони з перевагами фінансово-економічного потенціалу характеризуються вищою часткою ВРП на одну особу (коефіцієнт переваг) [9] (рис. 2). Найвний економічний потенціал територій є першорядним чинником наповнення доходів місцевих бюджетів. Основна частка доходів місцевих бюджетів належить до еластичних джерел надходжень, тобто тих, що суттєво залежать від змін макропоказників, ВРП та економічної ситуації в регіоні чи країні (ПДФО, єдиний податок, акцизний податок та інші).



Рис. 2. Регіональні особливості коефіцієнта переваг у 2020 р.

Джерело: за даними [10].

Отже, неможливо підвищити рівень фінансової спроможності місцевих бюджетів без збільшення економічного потенціалу регіону. У результаті маємо «замкнуте коло»: з одного боку, слабкий фінансово-економічний потенціал розвитку регіонів обмежує можливості наповнення місцевих бюджетів і не дозволяє розвиватись завдяки внутрішнім фінансовим ресурсам, а з другого – нестача фінансових ресурсів місцевих бюджетів обмежує можливості інвестування в розвиток регіонів і знижує їхню інвестиційну привабливість.

Поширення пандемії COVID-19 і введення карантинних обмежень стало шоковою загрозою розвитку регіонів з високим рівнем невизначеності. Призупинення роботи багатьох підприємств, торгово-розважальних центрів, транспорту, обмеження щодо пересування мешканців у межах країни, області, району негативно відобразилось на економічній активності регіонів, обсягах інвестицій, експорту, імпорту, доходів бюджетів, на рівні життя населення. Часто управлінські рішення на різних рівнях ухвалювались на базі обмежених знань про захворювання, недостовірних (нерідко фейкових) повідомлень, під впливом паніки та емоційної нестабільності [11].

Зрозуміло, це мало б негативно відобразитись не лише на економічній активності регіонів, але і на фінансовій стійкості місцевих бюджетів. Утім, якщо у 2019 р. у всіх регіонів видатки були покриті загальними доходами (коефіцієнт

загального покриття  $> 1$ ), то у 2020 р. спостерігалась розбалансованість лише окремих бюджетів – у п'яти економічно слабших регіонів (Тернопільська (0,99), Чернівецька (0,99), Рівненська (0,99), Чернігівська (0,99), Миколаївська (0,98) області). Натомість простежувались, на перший погляд, позитивні тенденції за іншими індикаторами фінансової стійкості:

- у всіх регіонах відбулось зниження рівня фінансової залежності органів місцевого самоврядування від центральних органів влади, а саме: кількість регіонів з часткою державних трансфертів у доходах місцевих бюджетів (коефіцієнт стійкості бюджету) понад 40% зменшилась із 17 до восьми; кількість тих регіонів, де частка трансфертів менша за 30%, зросла з одного до семи;
- якщо у 2019 р. лише столиця повністю покривала видатки загального фонду власними доходами (коефіцієнт бюджетного покриття – 1,21), то у 2020 р. таких регіонів було чотири (м. Київ (1,26), Харківська (1 проти 0,75 у 2019 р.), Дніпропетровська (1,03 проти 0,85), Київська (1,07 проти 0,79) області). Вищим коефіцієнт бюджетного покриття став і в економічно слабших регіонів (Закарпатська (0,58 проти 0,41), Волинська (0,65 проти 0,44), Ів.-Франківська (0,64 проти 0,45), Чернівецька (0,56 проти 0,45) області);

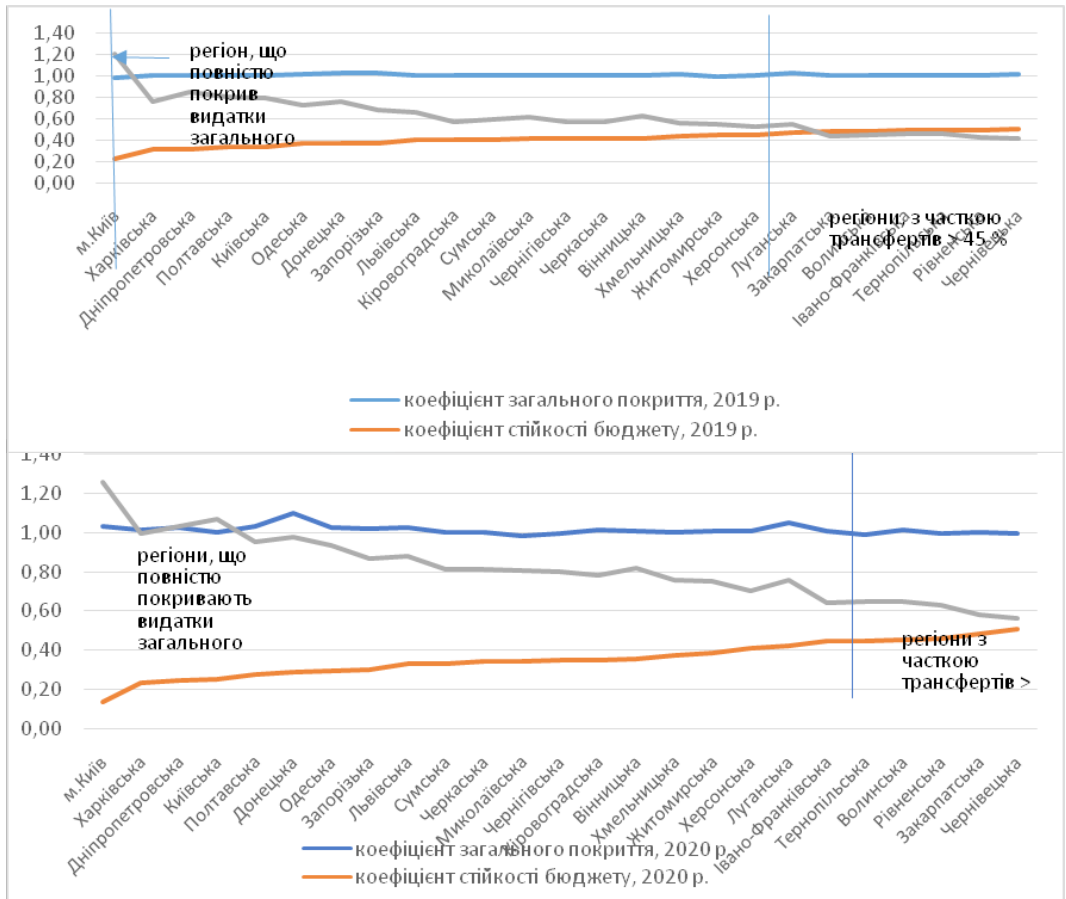


Рис. 3. Графічне представлення коефіцієнтів фінансової стійкості місцевих бюджетів регіонів у 2019 та 2020 рр.

Джерело: за даними [8].

- проте залишається чітко вираженим дистанціювання, з одного боку, західних регіонів (Чернівецька, Закарпатська, Рівненська, Волинська, Тернопільська, Ів.-Франківська області) з найвищою часткою трансфертів у доходах бюджетів > 45%; з другого – регіонів з високим потенціалом економічного розвитку (м. Київ, Харківська, Дніпропетровська, Київська, Полтавська області), що повністю покривають видатки загального фонду власними доходами (рис. 3).

Отже, на перший погляд, фінансова стійкість більшості місцевих бюджетів в умовах поширення пандемії COVID-19 підвищилась. Хоча окремим бюджетам (здебільшого західних областей) була притаманна незначна розбалансованість, проте вони зменшили трансфертну залежність від державного бюджету, зросли податкові надходження. У чому причини? По-перше, до об'єктивних причин треба віднести значне зменшення обсягу міжбюджетних трансфертів з державного бюджету, що відбулось також і через зменшення субвенції на охорону здоров'я, яка надавалась місцевим бюджетам лише в I кварталі 2020 р., адже заклади охорони перейшли на фінансування через Національну службу здоров'я України; зменшення обсягів субвенцій соціального захисту, субвенції на здійснення заходів щодо соціально-економічного розвитку окремих територій, додаткової дотації; використання коштів регіонального розвитку на створення фонду боротьби з COVID-19. По-друге, зменшились обсяги та темпи зростання видатків місцевих бюджетів (74,8%) – найвищими темпами вони знижувались в економічно слабших західних регіонах (Ів.-Франківська (63,4%), Закарпатська (67,3%), Рівненська (64,1%), Чернівецька (63,1%), Тернопільська (65,2%) області. Основною причиною різкого зниження стало проведення з державного бюджету видатків охорони здоров'я та окремих видатків на соціальний захист, які у 2019 р. здійснювалися з місцевих бюджетів завдяки субвенціям. Однак і поведінкові чинники впливали на місцеві бюджети. Наприклад, населення змінило споживчу поведінку та стало обережнішим у витрачанні коштів, а місцеві органи влади стали більш вибірковими, приймаючи рішення щодо капітальних видатків, доцільності здійснення місцевих запозичень, нових інвестицій тощо.

Хоча загальні доходи місцевих бюджетів у 2020 р. порівняно з попереднім роком зменшились на 15,9%, у всіх регіонах спостерігалось зростання власних доходів (головно завдяки податковим надходженням). Зростання доходів місцевих бюджетів від ПДФО вдалось забезпечити за допомогою збільшення розміру мінімальної зарплати. Крім того, слід взяти до уваги, що значна частина надходжень від цього податку забезпечується працівниками бюджетної сфери, які в період коронакризи виявились чи не найбільш захищеною категорією і практично не втратили доходів.

Не спостерігалось значної диференціації темпів зростання надходжень ПДФО між регіонами з високою та регіонами з низькою податковою стійкістю бюджетів, натомість мали місце міжрегіональні асиметрії за темпами зростання надходжень єдиного податку. Це обумовлено наданим місцевим органам влади правом вносити зміни до вже ухвалених рішень щодо зменшення ставок єдиного податку та пільг з податку на нерухомість. Слід зазначити, що навіть за цих умов виконання плану за доходами від єдиного податку до місцевих бюджетів по Україні становило 103,1%. Щобільше, у всіх регіонах було зафіксовано зростання доходів від єдиного податку. Причин чимало, серед них: через складну процедуру припинення підприємницької діяльності фізичні особи-підприємці продовжували сплачувати єдиний податок. Попри карантинні обмеження, кількість ФОПів навіть збільшилась у таких сферах, як ІТ, логістика та виробництво суперфудів.

Важливо дослідити, чи тенденції, що спостерігались у бюджетній сфері, впливали на економічне зростання регіонів. Головною кількісною характеристикою розвитку регіонів є економічне зростання, позаяк у довгостроковій перспективі

Таблиця 1

Кореляційна залежність між показниками місцевих бюджетів та економічним зростанням регіонів

Показники	ВРП на одну особу, 2019 р.	Середньорічні темпи росту ВРП, 2010-2019 рр.	Показники	ВРП на одну особу, 2020 р.	Середньорічні темпи росту ВРП, 2010-2020 рр.
Доходи місцевих бюджетів на одну особу, 2019 р.	0,677	0,712	Доходи місцевих бюджетів на одну особу, 2020 р.	0,829	0,796
Середньорічні темпи росту доходів місцевих бюджетів, 2015-2019 рр.	0,672	0,512	Середньорічні темпи росту доходів місцевих бюджетів, 2015-2020 рр.	0,677	0,677
Єдиний податок, 2019 р.	0,672	0,142	Єдиний податок 2020 р.	0,662	0,130
ПДФО, 2019 р.	0,636	-0,078	ПДФО, 2020 р.	0,625	0,281
Акцизний податок з реалізації, 2019 р.	0,647	0,130	Акцизний податок з реалізації, 2020 р.	0,671	0,450
Податкові надходження на одну особу, 2019 р.	0,963	0,459	Податкові надходження на одну особу, 2020 р.	0,948	0,454
Частка трансфертів у доходах місцевих бюджетів, 2019 р.	-0,780	0,084	Частка трансфертів у доходах місцевих бюджетів, 2020 р.	-0,742	0,097
Місцеві податки і збори, 2019 р.	0,674	0,076	Місцеві податки і збори, 2020 р.	0,659	0,052
Власні доходи бюджетів на одну особу, 2019 р.	0,961	0,494	Власні доходи бюджетів на одну особу, 2020 р.	0,952	0,483
Заробітна плата в бюджетній сфері, 2019 р.	0,637	0,145	Заробітна плата в бюджетній сфері, 2020 р.	0,628	0,128
Субвенція на виплату субсидій, 2019 р.	0,652	0,005	Субвенція на виплату субсидій, 2020 р.	0,120	-0,602
Видатки бюджету на одну особу, 2019 р.	0,678	0,871	Видатки бюджету на одну особу, 2020 р.	0,857	0,714
Темпи зростання видатків бюджетів на одну особу, 2015-2019 рр.	0,395	-0,013	Темпи зростання видатків бюджетів на одну особу, 2015-2020 рр.	0,422	0,013
Частка капітальних видатків у доходах бюджету	0,305	-0,376	Частка капітальних видатків у доходах бюджету	0,165	-0,436
Темпи зростання капітальних видатків, 2015-2019 рр.	0,212	0,369	Темпи зростання капітальних видатків, 2015-2020 рр.	0,233	-0,388
Темпи зростання заробітної плати в бюджетній сфері, 2015-2019 рр.	-0,135	-0,464	Темпи зростання заробітної плати в бюджетній сфері, 2015-2020 рр.	-0,132	-0,497
Частка видатків держуправління, 2019 р.	0,190	-0,098	Частка видатків держуправління, 2020 р.	-0,054	0,246

*Джерело: складено авторами.*

тільки воно здатне забезпечити приріст ресурсів, а відтак і підвищення добробуту населення. Основним показником його вимірювання на регіональному рівні є ВРП. Досліджуючи економічне зростання регіонів, варто оцінити, як корелюють

валовий регіональний продукт і середньорічні темпи його зростання з основними показниками місцевих бюджетів та як змінилась залежність у кризовому 2020 р. (табл. 1).

Високою є залежність між доходами місцевих бюджетів і темпами середньорічного зростання ВРП, а підвищення кореляційної залежності у 2020 р. свідчить про посилення дистанціювання слабших і сильніших регіонів у формування дохідної бази місцевих бюджетів під впливом пандемії COVID-19.

Спостерігається тісний зв'язок між податковими надходженнями місцевих бюджетів і ВРП та його відсутність або слабкий зв'язок між податковими надходженнями та середньорічними темпами зростання ВРП, а отже, попри вагомий вплив податкових надходжень на економічне зростання регіонів, темпи зростання податкових надходжень не відповідали темпам середньорічного зростання ВРП.

Слабка залежність між ВРП і часткою капітальних видатків у місцевих бюджетах свідчить про незначний вплив місцевих бюджетів на інвестиційний розвиток регіонів. Не спостерігалось диференціації між сильнішими та слабшими регіонами. Значне підвищення темпів зростання капітальних видатків з місцевих бюджетів зафіксовано у трьох областях (Житомирській, Полтавській та Херсонській), а суттєве зниження – у Вінницькій, Одеській, Закарпатській, Кіровоградській і Чернівецькій областях.

Відсутність кореляційного зв'язку між ВРП та часткою видатків місцевих бюджетів на державне управління свідчить, що регіони, які забезпечують левову частку формування ВРП, не є лідерами за управлінськими витратами органів місцевого самоврядування, натомість економічно слабші регіони мають вищу частку видатків на державне управління у видатках місцевих бюджетів.

Іншим методом оцінювання впливу доходів місцевих бюджетів на економічне зростання регіонів є розрахунок коефіцієнтів еластичності [12]. Для цього використано формулу (1):

$$E = \frac{(\text{ПН}_t - \text{ПН}_{t-1}) / \text{ПН}_t}{(\text{ВРП}_t - \text{ВРП}_{t-1}) / \text{ВРП}_t}, \quad (1)$$

де: ПН – показник обсягів податкових надходжень, грн; ВРП – обсяг валового регіонального продукту, грн; t – період, рік. Коефіцієнт еластичності податків відображає, як змінюється обсяг податкових надходжень у разі зміни ВРП на 1%. Якщо коефіцієнт еластичності дорівнює одиниці, то частка податкових надходжень щодо ВРП є стабільною. Більший за одиницю рівень показника вказує на те, що темпи росту обсягів податкових надходжень випереджають темпи росту економіки, а їхня питома вага у ВРП збільшується. Якщо коефіцієнт еластичності податків менший за одиницю, то показники обсягів податкових надходжень у структурі ВРП зростають меншими темпами. Упродовж останніх п'яти років спостерігалась тенденція до зниження еластичності системи доходів місцевих бюджетів до ВРП. Найвищою еластичність була у 2016 р., коли за зміни ВРП на 1% основні податкові надходження зросли більше ніж на 2%. До того ж місцеві податки та збори (єдиний податок, акцизний податок з реалізації) мали вищу еластичність, ніж ПДФО. Однак починаючи з наступного року еластичність доходів місцевих бюджетів до ВРП знижувалась. Нееластичною система податків стала у кризовому 2020 р. – зниження ВРП на 1% супроводжувалось зростанням власних доходів і податкових надходжень місцевих бюджетів (табл. 2).

Диференціація регіонів за еластичністю основних податків місцевих доходів до ВРП не має чіткої поляризації між економічно сильнішими та слабшими регіонами. Найвищу еластичність ПДФО у 2019 р. показали Чернівецька,

Таблиця 2

Динаміка коефіцієнта еластичності доходів місцевих бюджетів до ВРП, 2016-2020 рр.

Види бюджетних надходжень, за якими розраховано показник еластичності	Роки				
	2016	2017	2018	2019	2020
Еластичність власних доходів місцевих бюджетів	2,091	1,371	0,840	1,189	-0,997
Еластичність податкових надходжень	2,484	1,468	0,812	1,393	-1,501
Еластичність місцевих податків і зборів	2,820	0,974	0,830	1,752	-0,775
Еластичність ПДФО	2,165	1,769	1,306	1,627	-1,911
Еластичність єдиного податку	2,827	1,444	1,366	1,645	-2,116
Еластичність акцизного податку з реалізації	2,572	-1,929	-0,094	0,624	-3,615

Джерело: складено авторами.

Тернопільська та Чернігівська області, натомість більшість економічно сильніших регіонів знаходились у другій половині рейтингу. Вищий вплив ПДФО порівняно з впливом єдиного податку на формування ВРП слабших регіонів пояснюється нижчим приростом ВРП цих регіонів і формуванням значної частки ПДФО у бюджетному секторі економіки цих регіонів.

На відміну від еластичності ПДФО, піки еластичності єдиного податку до ВРП припадали на Дніпропетровську, Харківську, Хмельницьку, Одеську, Полтавську, Київську, Запорізьку та Ів. – Франківську області. Акумулявання єдиного податку є ознакою розвитку підприємництва в регіоні, адже єдиний податок – основний підприємницький податок малого бізнесу. Крім міста Києва, найкращими показники суб'єктів малого підприємництва на 10 тис. осіб наявного населення були в Київській (609,2 од.), Харківській (605,4), Одеській (574,3) та Хмельницькій (499,7 од.) областях. Це обумовлено специфікою місця розташування регіонів, особливостями економічного розвитку, великою кількістю підприємств і ФОПів, що займаються посередництвом і торговельною діяльністю.

Хоча епідемія COVID-19 більше позначилась на західних регіонах країни (в областях з найнижчим фінансово-економічним потенціалом розвитку – Чернівецькій, Закарпатській, Тернопільській, Рівненській), які довгий час перебували в червоній та помаранчевій зонах, сприяння регіонам урядом не було диференційованим і практикувалося менш активно та в менших фінансових масштабах, ніж допомога секторам економіки.

Уряд не зміг підтримати підприємців адекватно масштабу й гостроті економічних викликів. Державна допомога в розмірі 8 тис. грн для фізичних осіб-підприємців і найманих працівників, які припинили роботу через посилення карантину, була мізерною порівняно з втратами / банкрутством, яких зазнали суб'єкти підприємницької діяльності. За теорією перспектив, якщо втрати великі, то невеликі гроші, які отримує підприємець, сприймаються не як «виграш», а як «втрата», адже він опустився нижче «власної точки відліку», вони практично не допомагають йому піднятися до його «точки відліку».

Для підведення підсумків важливо систематизувати тенденції впливу бюджетних чинників на регіональний розвиток в умовах нестабільності та з'ясувати характер їхнього впливу на економічне зростання регіону та диспропорційність регіонального розвитку (табл. 3).

Результати дослідження тенденцій впливу бюджетних чинників на регіональний розвиток в умовах нестабільності дозволили з'ясувати, що за деякими тенденціями (зменшення трансфертної залежності місцевих бюджетів від державного та зростання рівня покриття видатків загального фонду власними доходами місцевих бюджетів), які позитивно впливають на економічне зростання



Таблиця 3

Систематизація тенденцій впливу бюджетних чинників на регіональний розвиток  
в умовах нестабільності

Напрямок	Тенденції	Вплив тенденції					
		на економічне зростання			на міжрегіональні диспропорції		
		позитивний	нейтральний	негативний	позитивний	нейтральний	негативний
Фінансова стійкість місцевих бюджетів	Зменшення трансфертної залежності місцевих бюджетів від державного бюджету	+					+
	Підвищення рівня покриття видатків загального фонду власними доходами місцевих бюджетів	+					+
	Розбалансованість місцевих бюджетів			+			+
Формування та використання місцевих бюджетів	Зниження темпів видатків місцевих бюджетів			+			+
	Зростання податкових надходжень місцевих бюджетів	+				+	
	Зниження частки та темпів зростання капітальних видатків місцевих бюджетів			+		+	
	Зростання частки видатків місцевих бюджетів на державне управління			+		+	
	Зниження еластичності податків місцевих бюджетів			+		+	

*Джерело: складено авторами.*

регіонів, відбувається посилення міжрегіональних диспропорцій розвитку. А за виявленими негативними тенденціями (розбалансування місцевих бюджетів і зниження видатків місцевих бюджетів) не відбувалось посилення чи зменшення міжрегіональних диспропорцій.

**Висновки.** Під дією негативного впливу внутрішніх і зовнішніх факторів на фінансову стійкість місцевих бюджетів виникає загроза її зниження, однак регіони з вищим фінансово-економічним потенціалом мають вищі можливості протистояти цьому. Яким би оптимальним не був розподіл доходів між рівнями бюджетів, сформувати рівноцінну та достатню базу наповнення всіх бюджетів неможливо через суттєву міжрегіональну диференціацію фінансово-економічного потенціалу регіонів. Спостерігається чітке дистанціювання областей Західного регіону (Тернопільської, Чернівецької, Рівненської, Івано-Франківської) зі слабким фінансово-економічним потенціалом і високим рівнем трансфертної залежності від Київської, Полтавської, Дніпропетровської областей з протилежними характеристиками розвитку.

Попри негативний вплив поширення пандемії COVID-19 на економіку регіонів, у 2020 р. простежувалася позитивна динаміка основних індикаторів фінансової стійкості місцевих бюджетів порівняно з попереднім роком – зниження трансфертної залежності, покриття видатків загального фонду власними доходами місцевих бюджетів у всіх регіонах. Проте об'єктивні причини такої тенденції криються не у стрімкому зростанні власних доходів місцевих бюджетів, а в

порівняно вищому зниженні обсягів трансфертів з державного бюджету та скороченні видатків місцевих бюджетів.

Спостерігається тісний зв'язок між економічним зростанням у регіонах (ВРП) та основними податками місцевих бюджетів та його відсутність або слабкий зв'язок між темпами їхнього зростання у 2020 р., що пояснюється зростанням податкових надходжень в умовах падіння обсягів ВРП. Високою є залежність між доходами, видатками місцевих бюджетів і темпами середньорічного зростання ВРП, що свідчить про посилення дистанціювання слабших і сильніших регіонів у формуванні дохідної бази місцевих бюджетів під впливом пандемії COVID-19.

Проведення систематизації тенденцій впливу бюджетних чинників на регіональний розвиток в умовах нестабільності дозволило з'ясувати, що до чинників впливу, які позитивно впливають на економічне зростання регіонів і водночас посилюють міжрегіональні диспропорції, належать зменшення трансфертної залежності місцевих бюджетів від державного та зростання рівня покриття видатків загального фонду власними доходами місцевих бюджетів.

#### Список використаних джерел

1. Михайлів Г. Фінансова спроможність соціально-економічного розвитку регіональних суспільних систем. *Економічний аналіз*: зб. наук. пр. 2010. Вип. 7. С. 97-99.
2. Камінська І. М. Діагностика фінансової стійкості регіонів України. *Економічні науки*: зб. наук. пр. 2008. Вип. 5(20). Ч. 1. С. 168-182.
3. *Фінансовий потенціал регіону: механізми формування і використання*: монографія / наук. ред. А. М. Козоріз. Львів: Інститут регіональних досліджень, 2012. 307 с. (Серія «Проблеми регіонального розвитку»).
4. Микитюк І. Фінансова стійкість та безпека місцевого бюджету. *Вісник Київського національного торговельно-економічного університету*. 2013. № 1. С. 86-97.
5. Адаменко М. І., Василькова К. Ю., Янцевич А. А. Внутрішні та зовнішні фактори фінансової стійкості монопродуктової компанії. *Бізнес Інформ*. 2017. № 3. С. 312-319.
6. Возняк Г. *Бюджетна політика розвитку регіонів України: сучасна парадигма та орієнтири подальших реформ*. Львів: ДУ «Інститут регіональних досліджень імені М. І. Долишнього НАН України», 2016. 520 с.
7. *Територіальний розвиток і регіональна політика в Україні: виклики та пріоритети України* / наук. ред. В. С. Кравців. Львів: ДУ «Інститут регіональних досліджень імені М. І. Долишнього НАН України». 2018. 157 с. (Серія «Проблеми регіонального розвитку»).
8. *Державна казначейська служба України*: сайт. 2021. URL: <https://www.treasury.gov.ua/ua>
9. Бенювська Л., Павлова Л. Методичні підходи до оцінки конвергентного розвитку регіонів. *Соціально-економічні проблеми сучасного періоду України*: зб. наук. пр. 2013. Вип. 2. С. 146-155.
10. *Державна служба статистики України*: сайт. 2021. URL: <http://www.ukrstat.gov.ua>
11. Сторонянська І. З., Бенювська Л. Я. Економіка регіонів України під дією викликів пандемії COVID-19. *Регіональна економіка*. 2020. № 2(96). С. 5-16. DOI: <https://doi.org/10.36818/1562-0905-2020-2-1>
12. Подік І. І. Оцінювання сучасного стану податкової безпеки України. *Економіка та держава*. 2017. № 4. С. 46-51.

#### References

1. Mykhayliv, H. (2010). Finansova spromozhnist' sotsial'no-ekonomichnoho rozvytku rehional'nykh suspil'nykh system [Financial capacity of socio-economic development of regional social systems]. In *Ekonomichnyy analiz [Economic analysis]*: Vol. 7 (pp. 97-99). [in Ukrainian].
2. Kaminska, I. M. (2008). Diahnostyka finansovoyi stiykosti rehioniv Ukrayiny [Diagnosis of financial stability of the regions of Ukraine]. In *Ekonomichni nauky [Economics sciences]*: Vol. 5(20):1 (pp. 168-182). [in Ukrainian].
3. Kozoriz, A. M. (Ed.) (2012). *Finansovyyu potentsial rehionu: mekhanizmy formuvannya i vykorystannya [The financial potential of the region: mechanisms of formation and use]*. Lviv: Institute of Regional Research. [in Ukrainian].
4. Mykytyuk, I. (2013). Finansova stiykist' ta bezpeka mistsevoho byudzhetu [Financial stability and security of the local budget]. *Visnyk Kyuyivs'koho natsional'noho torhovel'no-ekonomichnoho universytetu – Bulletin of Kyiv National University of Trade and Economics*, 1, 86-97. [in Ukrainian].
5. Adamenko, M. I., Vasylova, K. Yu., & Yantsevych, A. A. (2017). Vnutrishni ta zovnishni faktory finansovoyi stiykosti monoproduktovoyi kompaniyi [Internal and external factors of financial stability of a single-product company]. *Biznes Inform – Business Inform*, 3, 312-319. [in Ukrainian].

6. Voznyak, H. (2016). *Byudzhetna polityka rozvytku rehioniv Ukrainy: suchasna paradyhma ta oriyentury podal'shykh reform [Budget policy of development of regions of Ukraine: modern paradigm and guidelines for further reforms]*. Lviv: Institute of Regional Research named after M. I. Dolishniy of NAS of Ukraine. [in Ukrainian].
7. Kravtsiv, V. S. (Ed.) (2018). *Terytorial'nyy rozvytok i rehional'na polityka v Ukraini: Vykyky ta priorityty Ukrainy [Territorial development and regional policy in Ukraine: challenges and priorities of Ukraine]*. Lviv: Dolishniy Institute of Regional Research of NAS of Ukraine. (Seriya «Problemy rehional'noho rozvytku») [(Series «Problems of regional development»)]. [in Ukrainian].
8. *State Treasury Service of Ukraine*: Website (2021). Retrieved from <https://www.treasury.gov.ua/ua> [in Ukrainian].
9. Benovska, L., & Pavlova, L. (2013). *Metodychni pidkhody do otsinky konverhentnoho rozvytku rehioniv [Methodical approaches to the assessment of convergent development of regions]*. In *Sotsial'no-ekonomichni problemy suchasnoho periodu Ukrainy [Socio-economic problems of the modern period of Ukraine]*: Vol. 2 (pp. 146-155). [in Ukrainian].
10. *State Statistics Service of Ukraine*: Website (2021). Retrieved from <http://www.ukrstat.gov.ua> [in Ukrainian].
11. Storonyanska, I. Z., & Benovska, L. Ya. (2020). *Ekonomika rehioniv Ukrainy pid diyeyu vyklykiv pandemiyi COVID-19 [Economy of the regions of Ukraine under the influence of the challenges of the pandemic COVID-19]*. *Rehional'na ekonomika – Regional Economy*, 2, 5-16. DOI: <https://doi.org/10.36818/1562-0905-2020-2-1> [in Ukrainian].
12. Podik, I. I. (2017). *Otsynuyannya suchasnoho stanu podatkovoyi bezpeky Ukrainy [Assessment of the current state of tax security of Ukraine]*. *Ekonomika ta derzhava – Economy and state*, 4, 46-51. [in Ukrainian].

**Storonyanska I. Z., Benovska L. Ya. Budgetary factors of regional economic growth in the spread of COVID-19 pandemic.**

*Domestic regions with different financial and economic development potential and budget revenues face the negative impact of the COVID-19 pandemic in different ways and demonstrate different opportunities for economic growth. The purpose of the study is to examine the impact of budgetary factors on the economic growth of regions in the context of the COVID-19 pandemic. The following methods were used for the study: abstract-logical, comparative analysis, graphical visualization, statistical. The article analyzes the financial stability of local budgets and identifies its dependence on the financial and economic potential of the regions. There is a clear distance between the oblasts of the western regions (Ternopil, Chernivtsi, Rivne, Ivano-Frankivsk) with weak financial and economic potential and high levels of transfer dependence and Kyiv, Poltava, Dnipropetrovsk regions with opposite development characteristics. The article argues that despite the negative impact of the COVID-19 pandemic on the economy of the regions, there was a positive trend in the main indicators of financial stability of local budgets: reducing transfer dependence and coverage of general expenditures with own revenues of local budgets in all regions. The objective reasons for this trend lie not in the rapid growth of local budget revenues but the relatively higher reduction in transfers from the state budget and the reduction of local budget expenditures. The correlation analysis reveals a close link between economic growth in the regions and the main taxes of local budgets and its absence or weak link between their growth rates in the 2020 crisis due to the growth of tax revenues despite the decline in Gross Regional Product. The elasticity of the main taxes of local incomes (personal income tax, single tax, etc.) to the Gross Regional Product is studied. The influence of budgetary factors on the economic growth of regions and interregional disparities in the conditions of instability is investigated and systematization of the influence of budgetary factors on regional development is carried out.*

*Keywords: region, economic growth, local budgets, financial stability of the budget, instability.*

*Сторонянська Ірина Зеновіївна – доктор економічних наук, професор, заступник директора з наукової роботи ДУ «Інститут регіональних досліджень імені М.І. Долишнього НАН України» (e-mail: [istoron@i.ua](mailto:istoron@i.ua), ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-0237-1409>).*

*Storonyanska Iryna Zenoviyivna – Dr.Sci. (Econ.), Prof., Deputy Director for scientific work of the Dolishniy Institute of Regional Research of NAS of Ukraine.*

*Беновська Лілія Ярославівна – кандидат економічних наук, старший дослідник, старший науковий співробітник відділу регіональної фінансової політики ДУ «Інститут регіональних досліджень ім. М.І. Долишнього НАН України» (e-mail: [lbenovska11@gmail.com](mailto:lbenovska11@gmail.com), ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-6987-5724>).*

*Benovska Liliya Yaroslavivna – Ph.D. (Econ.), Sen.Res., Senior Researcher of the Department of regional financial policy of the Dolishniy Institute of Regional Research of NAS of Ukraine.*

Надійшло 14.01.2022 р.